

Received: 21/10/2024

Accepted: 23/12/2024

Examining Infrastructure and Tourism Development Plans in the Counties of Bushehr Province

Parsa Pashaei¹

Ph.D., Student Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences and Planning,
University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Ahmad Taghdisi

Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geographical Sciences
and Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Abstract

Tourism infrastructure plays a vital role in shaping visitor experiences and enhancing economic growth in various regions worldwide. Bushehr Province, located in southern Iran along the shores of the Persian Gulf, has significant potential for attracting tourists due to its unique combination of natural beauty and cultural heritage. However, the success of any tourism destination relies on its ability to provide adequate accommodation, transportation, and recreational facilities to meet the needs of travelers. This research employs a descriptive and analytical methodology and is applicable in nature. It examines the current state of tourism infrastructure in Bushehr Province and ongoing projects aimed at increasing the region's appeal to visitors. The study addresses the province's natural and cultural assets, analyzes existing facilities, and evaluates government initiatives to enhance the tourism sector. Additionally, it assesses the socio-economic impacts of tourism growth on local communities and strategies for promoting sustainable tourism development in this beautiful coastal area.

Keywords: Sustainable Tourism Development, Tourism Infrastructure Projects, Natural and Cultural Resource Management .

¹ Corresponding Author: mrpashaei@geo.ui.ac.ir

بررسی زیرساخت‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری در شهرستان‌های استان بوشهر

پارسا پاشایی^۱

دانشجوی دکتری رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

احمد تقدیسی

دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

چکیده

زیرساخت‌های گردشگری نقش حیاتی در شکل‌گیری تجربه بازدیدکنندگان و ارتقاء رشد اقتصادی در مناطق مختلف جهان ایفا می‌کنند. استان بوشهر، واقع در جنوب ایران و در کنار سواحل خلیج فارس، با ترکیب منحصر به فردی از زیبایی‌های طبیعی و میراث فرهنگی، پتانسیل زیادی برای جذب گردشگران دارد. با این حال، موفقیت هر مقصد گردشگری به توانایی آن در ارائه امکانات مناسب اقامتی، حمل‌ونقل و تفریحی برای پاسخ به نیازهای مسافران بستگی دارد. روش پژوهش حاضر به طور توصیفی و تحلیلی طراحی شده و از نظر هدف و ماهیت، کاربردی است. این پژوهش به بررسی وضعیت کنونی زیرساخت‌های گردشگری در استان بوشهر و پروژه‌های در حال اجرای آن برای افزایش جذابیت منطقه برای بازدیدکنندگان می‌پردازد و همچنین به بررسی دارایی‌های طبیعی و فرهنگی استان، تحلیل امکانات موجود، و ابتکارات دولتی برای بهبود بخش گردشگری و در نهایت بررسی تأثیرات اجتماعی اقتصادی رشد گردشگری بر جوامع محلی و استراتژی‌های ترویج توسعه پایدار گردشگری در این منطقه ساحلی زیبا را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

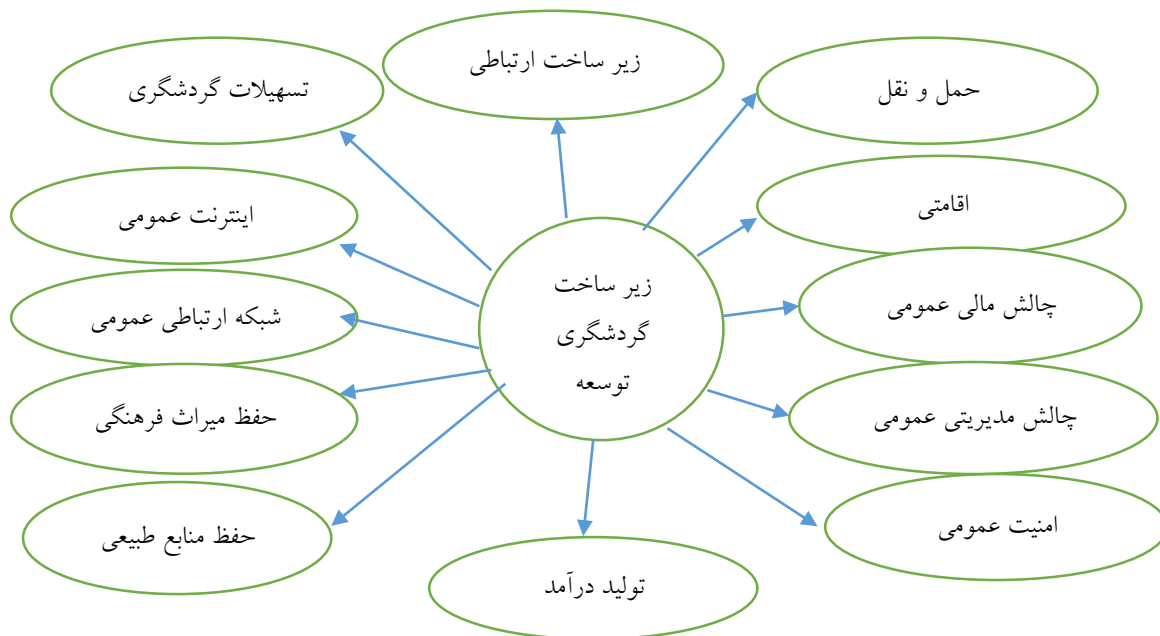
کلمات کلیدی: توسعه گردشگری پایدار، پروژه‌های زیرساختی گردشگری، مدیریت منابع طبیعی و فرهنگی

مقدمه

یکی از راه‌های دستیابی به توسعه در جهان امروز، بهره‌گیری از ظرفیت‌های گردشگری است (Fang et al., 2016). گردشگری، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین صنایع جهانی اهمیت فزاینده‌ای یافته است (خلیفه، بابایی مراد، ۱۳۹۹). گردشگری، برخلاف بسیاری از صنایع دیگر، آسیب‌های کمی به جامعه میزبان وارد می‌آورد و در مقایسه با سودهای حاصل از منابع نفتی، ممکن است حتی سودآوری بیشتری داشته باشد (پاشایی، ۱۳۹۸). به‌عنوان یکی از راهکاری مناسب برای ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در جوامع مختلف شناخته می‌شوند (Aynalem et al., 2016). امروزه به دلیل تأثیرات قابل توجه فعالیت‌های گردشگری بر اقتصاد مناطق میزبان، توجه بسیاری به این حوزه از فعالیت‌ها معطوف شده است (موسوی و کوهباد، ۱۴۰۳). کارشناسان بر این باورند که ایران با ظرفیت‌های برجسته گردشگری، در بین ده کشور برتر جهان قرار دارد، اما سهم آن از درآمدهای بین‌المللی گردشگری بسیار کم است. این مسئله نشان‌دهنده این است که صنعت گردشگری در ایران توانسته است به طور کامل درآمدها و شرایط اقتصادی ملی و ناحیه‌ای را بهبود بخشد (حیدری چپانه، ۱۳۸۳). زیرساخت‌های گردشگری نقش حیاتی در شکل‌دهی به تجربه سفر برای میلیون‌ها نفر در سراسر جهان دارند (Ameliavitov, 2024). توسعه پایدار یکی از اهداف مهم صنعت توریستی در هر کشوری است و این صنعت تحت تأثیر علم اقتصاد، سیاست و جغرافیا بوده و بر توسعه آن نیز در هر منطقه اثر گذار می‌باشد (اسدی و همکاران، ۱۴۰۳). با وجود چالش‌ها، فرصت‌های قابل توجهی برای بهبود زیرساخت‌های گردشگری وجود دارد. ارتقاء اتصالات حمل‌ونقل و گزینه‌های اقامتی برای رشد پایدار ضروری است. روندهای نوظهور مانند اکوتوریسم و ژئوتوریسم نیز به حفظ هویت جغرافیایی و فرهنگی مناطق کمک می‌کنند و نقش مؤثری در گردشگری پایدار دارند (پاشایی، ۱۴۰۱). مدیریت مؤثر منابع و زیرساخت‌ها در گردشگری، به بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی و انسانی و توسعه زیرساخت‌های کلیدی، نظیر حمل‌ونقل و اقامتگاه‌ها معطوف است. سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها برای بهبود تجربه گردشگران و تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بر جوامع محلی اهمیت زیادی دارد (Bhatia, 2006). پروژه‌های زیرساختی تأثیر مستقیم و قابل توجهی بر کیفیت زیرساخت‌های گردشگری و ظرفیت‌های گردشگری دارند. با این حال، چالش‌های اجرایی از جمله مسائل مالی و مدیریتی نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و هماهنگی میان نهادهای مختلف را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. پروژه‌های زیرساختی و توسعه گردشگری، دوروی یک سکه هستند که هر یک دیگری را تقویت و حمایت می‌کند. توسعه زیرساخت‌ها، شامل حمل‌ونقل، اقامتگاه‌ها، خدمات عمومی و تسهیلات گردشگری، به‌عنوان پایه‌های اصلی برای رشد صنعت گردشگری عمل می‌کند (Dwyer, Forsyth, & Dwyer, 2010). در شهر بوشهر، توجه به گردشگری پایدار در توسعه زیرساخت‌ها تأکید شده است که می‌تواند به حفظ منابع طبیعی و فرهنگی منطقه در کنار توسعه اقتصادی کمک کند (جعفری‌نیا، ۱۴۰۲). گردشگری به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین صنایع جهانی، به دلیل تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی‌اش، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران و سیاست‌گذاران قرار گرفته است. در این میان، استان بوشهر با ظرفیت‌های طبیعی و تاریخی منحصربه‌فرد، از جمله مرز دریایی طولانی بیش از ۷۰۰ کیلومتر و سواحل زیبا، به‌عنوان یکی از مقاصد مهم گردشگری ایران شناخته می‌شود. با وجود مطالعات متعددی که بر اهمیت زیرساخت‌های گردشگری و نقش آن‌ها در توسعه پایدار تأکید داشته‌اند، هنوز در برخی زمینه‌ها، از جمله تحلیل جامع وضعیت زیرساخت‌های محلی و تأثیر دقیق آن‌ها بر اقتصاد منطقه، شکاف‌هایی وجود دارد. هدف این تحقیق، بررسی وضعیت زیرساخت‌های گردشگری استان بوشهر و تحلیل تأثیر آن‌ها بر توسعه اقتصادی منطقه است. همچنین این

تحقیق به دنبال شناسایی چالش‌های مدیریتی و مالی در پروژه‌های زیرساختی مرتبط با گردشگری در استان بوشهر و ارائه راهکارهای عملی برای بهبود و توسعه پایدار این زیرساخت‌هاست. با وجود ظرفیت‌های طبیعی و تاریخی قابل توجه، ضعف در زیرساخت‌های گردشگری و عدم مدیریت مؤثر این پروژه‌ها مانع از بهره‌برداری کامل از این ظرفیت‌ها شده است. ضعف در توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل، اقامتی و تسهیلات گردشگری، به همراه چالش‌های مالی و مدیریتی، منجر به ناتوانی استان در افزایش سهم خود از درآمدهای ملی و بین‌المللی گردشگری شده است. در این راستا مسئله اصلی این تحقیق، شناسایی و تحلیل این چالش‌ها و ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت زیرساخت‌های گردشگری استان بوشهر است.

شکل ۱: مدل مفهومی تاثیر زیر ساخت‌ها بر توسعه گردشگری

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۳

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق به بررسی ادبیات موجود در زمینه موضوع پژوهش می‌پردازد و هدف آن فراهم کردن بستر نظری و عملی برای درک بهتر مسئله است. در حوزه توسعه زیرساخت‌های گردشگری، مرور پیشینه به درک تأثیرات این زیرساخت‌ها بر جذب گردشگران و توسعه اقتصادی کمک می‌کند. این تحقیق به شناسایی نقاط قوت و ضعف مطالعات قبلی و ارائه زمینه‌های تحقیقاتی جدید در نقش زیرساخت‌های گردشگری خواهد پرداخت. تحقیق انجام شده توسط بردیده و همکاران (۱۳۹۴) باهدف شناسایی فاصله بین وضعیت موجود و مطلوب گردشگری، برنامه‌ریزی برای بهینه‌سازی استفاده از امکانات و تسهیلات و توسعه جاذبه‌های گردشگری صورت گرفته است. این پژوهش از نوع کاربردی و توصیفی تحلیلی است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که علی‌رغم پتانسیل‌های بالقوه شهر بوشهر در حوزه گردشگری، وضعیت کنونی آن رضایت‌بخش نبوده و جذب گردشگران خارجی در این منطقه ضعیف است. همچنین، تعداد گردشگران داخلی در بیشتر ماه‌ها نیز پایین است. بر اساس یافته‌های سقایی و همکاران (۱۳۹۴)، گردشگری به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین صنایع خدماتی

دنیا، فرصتی برای بهره‌برداری از منافع اقتصادی فراهم کرده است. کمبود امکانات و خدمات رفاهی به‌عنوان مانعی در توسعه گردشگری شناسایی شده است که بر اهمیت برنامه‌ریزی جامع و کارآمد در راستای رشد این صنعت تأکید می‌کند. پژوهش خلیفه و بابایی مراد (۱۴۰۰) به بررسی ظرفیت‌های گردشگری بندر دلووار پرداخته و تأکید می‌کند که همکاری با مدیران شهری می‌تواند به بهبود توسعه گردشگری کمک کند. جعفری‌نیا (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای نشان می‌دهد که بهبود زیرساخت‌ها نقش مؤثری در جذب گردشگران دارد. پژوهش افراسیابی و احمدی (۱۳۹۶) نشان داد که عوامل مانند آثار تاریخی، تنوع زیستی، وجود نمایشگاه‌ها، زیرساخت‌های لازم و تعامل مناسب مردم با گردشگران تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه صنعت گردشگری در این استان دارند. به‌ویژه، فرهنگ محلی و امنیت مالی و جانی گردشگران به‌عنوان مؤلفه‌های کلیدی در جذب گردشگر شناسایی شده‌اند. مطالعه‌ای توسط اسدی و همکاران (۱۴۰۲) بر اهمیت زیرساخت‌های حیاتی مانند حمل‌ونقل، آب آشامیدنی و خدمات بهداشتی تأکید کرده و نشان می‌دهد که این زیرساخت‌ها نقش مؤثری در جذب گردشگران دارند. نتایج بیانگر این است که هرچند زیرساخت‌ها تأثیر مثبتی دارند، اما برای دستیابی به توسعه پایدار، نیاز به برنامه‌ریزی سازمان‌یافته وجود دارد. این پژوهش ارتباطی مستقیم با موضوع تحقیق حاضر دارد، زیرا به بررسی نقش زیرساخت‌های شهری در توسعه صنعت گردشگری در بوشهر می‌پردازد که یکی از جنبه‌های کلیدی در تحلیل پتانسیل‌های گردشگری این منطقه محسوب می‌شود. با توجه به اینکه تحقیق حاضر نیز بر شناسایی و تحلیل ظرفیت‌ها و چالش‌های گردشگری در بوشهر متمرکز است، نتایج این مطالعه می‌تواند به‌عنوان یک مبنای علمی برای درک بهتر الزامات زیرساختی و تأثیر آن بر جذب گردشگر و بهبود خدمات گردشگری در این منطقه مورد استفاده قرار گیرد. علاوه بر این یافته‌های این تحقیق می‌تواند به شناسایی نقاط ضعف و نیازهای بهبود در زیرساخت‌ها کمک کند که برای برنامه‌ریزی‌های آتی و ارتقای وضعیت گردشگری در بوشهر ضروری است. Page (۲۰۰۹) به بررسی رابطه بین حمل‌ونقل و گردشگری در سطح جهانی می‌پردازد و به تحلیل نقش حمل‌ونقل در زیرساخت‌های گردشگری می‌پردازد. نویسنده تأکید می‌کند که حمل‌ونقل به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی برای دسترسی به مقاصد گردشگری و تسهیل تجربه گردشگران، نقش حیاتی در توسعه و موفقیت صنعت گردشگری دارد. پژوهش Ramkissoon and Nunkoo (۲۰۱۲) به نقش اعتماد و حمایت اجتماعی در موفقیت پروژه‌های گردشگری می‌پردازد و بیان می‌کند که قدرت نهادهای اجرایی تأثیرگذار است. همچنین Pieniak-Lendzion et al (۲۰۲۱) تحلیل طرح‌های توسعه زیرساخت‌های گردشگری در چارچوب اقتصاد سبز را بررسی کرده و تأکید می‌کنند که شناسایی دقیق ذی‌نفعان می‌تواند کیفیت برنامه‌ریزی پروژه‌ها را بهبود بخشد. Nguyen Hai (۲۰۲۱) تأثیر سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری بر جذب گردشگران بین‌المللی را تحلیل کرده و نشان می‌دهد که این سرمایه‌گذاری تأثیر مثبت و قوی دارد. UNWTO^۱ (۲۰۲۱) تأکید می‌کند که گردشگری می‌تواند به‌عنوان یک موتور توسعه اقتصادی عمل کند و در ایجاد اشتغال و بهبود کیفیت زندگی در جوامع محلی نقش داشته باشد. همچنین، وجود زیرساخت‌های مناسب و پایدار به‌عنوان یک پیش‌نیاز اساسی برای موفقیت گردشگری و تحقق اهداف توسعه پایدار معرفی شده است. Zhang & Szab (۲۰۲۴) در تحلیل نتایج خود نشان دادند که سه فرضیه اصلی شامل تأکید پلتفرم‌های چینی بر اجماع گروهی، نقش

۱. UNWTO مخفف "United Nations World Tourism Organization" است که به فارسی به معنی "سازمان جهانی گردشگری" می‌باشد.

دولت در تسریع تحول فناوری، و اهمیت حفظ فرهنگ در گردشگری دیجیتال چین است. این مقاله بر ضرورت ترکیب بینش‌های عملی چین با چارچوب‌های نظری بین‌المللی برای درک بهتر پویایی‌های جهانی گردشگری دیجیتال تأکید دارد. Abbas et al (2024) تأثیر توسعه زیرساخت‌های بزرگ بر رفاه عمومی و گردشگری روستایی تأکید دارند؛ لذا زمینه‌ای برای درک بهتر چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با توسعه پایدار زیرساخت‌های گردشگری در شهرستان‌های استان بوشهر فراهم می‌آورد. به علاوه، اهمیت برنامه‌ریزی سازمان‌یافته و جامع در راستای توسعه پایدار صنعت گردشگری نیز مورد تأکید قرار گرفته است. این یافته‌ها به ویژه با موضوع تحقیق حاضر که به بررسی نقش زیرساخت‌های شهری در توسعه گردشگری در بوشهر می‌پردازد، ارتباط مستقیم دارد و می‌تواند به شناسایی نیازها و چالش‌های زیرساختی کمک کند که برای بهبود خدمات گردشگری در این منطقه ضروری است. هدف این پیشینه پژوهشی، بررسی و تحلیل تأثیر زیرساخت‌ها و امکانات موجود بر توسعه صنعت گردشگری در استان بوشهر است. این مطالعه با تأکید بر شناسایی فاصله بین وضعیت موجود و مطلوب گردشگری، به بررسی چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با توسعه زیرساخت‌های گردشگری می‌پردازد و اهمیت برنامه‌ریزی جامع و کارآمد برای بهبود وضعیت کنونی را مورد تأکید قرار می‌دهد. نتایج تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که علی‌رغم پتانسیل‌های بالای بوشهر در زمینه گردشگری، کمبود امکانات و خدمات رفاهی به‌عنوان موانعی در جذب گردشگران شناسایی شده است. همچنین، این پیشینه بر نقش کلیدی زیرساخت‌ها، به ویژه در حوزه حمل‌ونقل، آب و خدمات بهداشتی، تأکید دارد و بررسی روابط بین اعتماد اجتماعی و حمایت نهادی اجرایی را به‌عنوان عوامل مؤثر بر موفقیت پروژه‌های گردشگری مطرح می‌کند. در نهایت، این مطالعه به دنبال ایجاد یک مبنای علمی برای درک بهتر الزامات زیرساختی و تأثیر آن بر جذب گردشگران و بهبود خدمات در بوشهر است و زمینه‌ساز توسعه پایدار صنعت گردشگری در این استان می‌باشد.

گردشگری، توسعه، بوشهر، جذب، برنامه‌ریزی،
گردشگران، زیرساخت
سرمایه‌گذاری، اقتصادی، دیجیتال، فرهنگ،
حمل‌ونقل، پلتفرم، فناوری.

شکل شماره ۲: ابر واژگان تکرار شده در تحقیق

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۳

باتوجه به شکل شماره ۲: تحلیل کلمات کلیدی مرتبط با گردشگری و زیرساخت‌ها در استان بوشهر نشان‌دهنده اهمیت و تأثیر این مفاهیم در توسعه پایدار این صنعت است. گردشگری به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین صنایع خدماتی جهان نقش

کلیدی در توسعه اقتصادی و بهبود کیفیت زندگی در جوامع محلی ایفا می‌کند، و بوشهر با پتانسیل‌های فراوان گردشگری خود می‌تواند به افزایش درآمد و رونق اقتصادی کمک کند. وجود زیرساخت‌های مناسب، مانند حمل‌ونقل و خدمات بهداشتی، به جذب گردشگران و ارائه تجربه‌ای مطلوب کمک می‌کند و توسعه پایدار این صنعت مستلزم توجه به نیازهای محلی و حفظ منابع طبیعی و فرهنگی است. جذب گردشگران داخلی و خارجی، شناخت نیازها و انتظارات آن‌ها و ارائه خدمات متناسب از اهداف اصلی برنامه‌ریزی‌های گردشگری محسوب می‌شود. همچنین، برنامه‌ریزی جامع و کارآمد برای توسعه گردشگری و شناسایی و استفاده بهینه از منابع موجود از اهمیت بالایی برخوردار است. سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری، به‌عنوان یک الزام اصلی، می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات و افزایش ظرفیت‌های گردشگری کمک کند. در عصر حاضر، تحول دیجیتال و استفاده از فناوری‌های نوین نیز می‌تواند به بهبود فرآیندهای بازاریابی و جذب گردشگر کمک کند، و همچنین حفظ و معرفی فرهنگ محلی به‌عنوان یکی از جاذبه‌های گردشگری می‌تواند به جذب گردشگران و ارتقای هویت محلی کمک کند. در نهایت، بررسی رویکردهای چین در زمینه گردشگری دیجیتال می‌تواند به‌عنوان الگویی برای بوشهر مطرح شود و استفاده از تجربیات بین‌المللی می‌تواند به توسعه استراتژی‌های مؤثر کمک کند.

مبانی نظری

این پژوهش به بررسی تأثیر پروژه‌های زیرساختی مانند جاده‌ها، اقامتگاه‌ها و خدمات بهداشتی در توسعه صنعت گردشگری شهرستان‌های استان بوشهر می‌پردازد. نظریه‌های گردشگری برای تحلیل جامع عوامل مؤثر بر توسعه و مدیریت زیرساخت‌ها استفاده می‌شوند و راهکارهایی برای توسعه پایدار گردشگری ارائه می‌دهند. همچنین نقش گردشگری میراث شامل میراث ملموس (بناها و اشیای تاریخی) و ناملموس (باورها و آداب‌ورسوم)، در تجربه گردشگران بررسی شده است (Khumalo et al., 2014). همچنین یونسکو میراث را به دودسته تقسیم می‌کند: میراث طبیعی شامل محوطه‌ها و ساختارهای طبیعی و میراث فرهنگی که به منابعی مانند محوطه‌های تاریخی و اماکن مذهبی اشاره دارد (UNESCO, 2023). از منافع ایجاد گردشگری می‌توان در بخش اقتصادی اشاره به ایجاد اشتغال، بهبود زیرساخت‌ها، ارتقای امکانات محلی و رشد جامعه اشاره داشت، زیرساخت و تسهیلات نرم گردشگری نقش بسزایی در جذب و رضایت گردشگران دارند. اطلاع‌رسانی و تبلیغات بین‌المللی از جمله موارد کلیدی در این زمینه به شمار می‌آید (Chen et al., 2018) و همچنین بر اهمیت تبلیغات در سطح جهانی و استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای جلب توجه گردشگران تأکید شده است (Pawlikowska, 2017). مدیریت مؤثر در بخش‌های مختلف گردشگری نیز یکی از عوامل حیاتی است که می‌تواند به ارتقای تجربه گردشگران کمک کند. همچنین، ایجاد امنیت برای مردم و گردشگران از دیگر مسائلی است که باید در نظر گرفته شود (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹). علاوه بر این، آموزش نیروی انسانی و فرهنگ‌سازی در بین کارکنان صنعت گردشگری ضروری است تا به افزایش کیفیت خدمات ارائه‌شده و بهبود تجربه گردشگران منجر شود (Adhikary & Khatun, 2017). بهداشت در صنعت گردشگری نیز امروزه بیشتر از هر زمان دیگری حائز اهمیت است، چرا که رعایت استانداردهای بهداشتی می‌تواند اعتماد گردشگران را جلب کند. در نهایت، گردشگری الکترونیک با استفاده از فناوری‌های

مدرن و پلتفرم‌های دیجیتال به‌عنوان یک ابزار مؤثر برای تسهیل فرآیندهای گردشگری شناخته می‌شود، به‌ویژه در دوران پس از بحران کرونا (World Economic Forum, 2017). این عوامل، در مجموع، به بهبود زیرساخت و تسهیلات نرم گردشگری کمک کرده و می‌توانند به توسعه پایدار و موفقیت این صنعت منجر شوند. در زمینه پایداری (Abbas et al., 2024). تأکید می‌کنند که زیرساخت‌های گردشگری باید با اهداف توسعه پایدار همسو باشند. به‌عبارت‌دیگر، توسعه زیرساخت‌ها نباید صرفاً به‌منظور جذب بیشتر گردشگران صورت گیرد، بلکه باید به حفظ منابع طبیعی و بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی نیز توجه کند. این رویکرد، نظریه‌های مرتبط با توسعه پایدار گردشگری را تقویت می‌کند و بر اهمیت حفاظت از محیط‌زیست و فرهنگ‌های محلی در فرآیند توسعه زیرساخت‌ها تأکید می‌نماید. نتایج تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که صنعت گردشگری در بوشهر با چالش‌های متعددی مواجه است، از جمله کمبود امکانات و خدمات رفاهی که مانع جذب گردشگران می‌شود (بردیده و همکاران، ۱۳۹۴). زیرساخت‌های شهری نظیر حمل‌ونقل، آب آشامیدنی و خدمات بهداشتی نقش مؤثری در جذب گردشگران دارند و باید بهبود یابند (اسدی و همکاران، ۱۴۰۲). همچنین عواملی مانند آثار تاریخی، تنوع زیستی و تعامل مناسب مردم با گردشگران، تأثیرات مثبتی بر توسعه صنعت گردشگری دارند (افراسیابی و احمدی، ۱۳۹۶).

نظریه ناحیه‌بندی گردشگری^۱ بر ضرورت تقسیم مناطق به نواحی مشخص برای انواع مختلف گردشگری تأکید دارد. این نظریه به تخصیص مناطق خاص برای فعالیت‌های گردشگری کمک کرده و به حفظ محیط‌زیست، مدیریت تراکم گردشگران، و بهینه‌سازی زیرساخت‌ها می‌پردازد. هدف اصلی آن اطمینان از بهره‌برداری بهینه از منابع و کاهش اثرات منفی گردشگری است. در مناطقی با تنوع زیاد جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، مانند شهرستان‌های استان بوشهر، این نظریه به مدیریت دقیق منابع و کنترل تأثیرات منفی گردشگری کمک می‌کند (George, 2021). نظریه ظرفیت بار گردشگری^۲ بر این نکته تأکید دارد که هر منطقه گردشگری دارای یک حد معین از ظرفیت بار است که به معنای حداکثر تعداد گردشگرانی است که می‌توانند بدون آسیب به منابع طبیعی و کیفیت تجربه گردشگری، از آن منطقه بازدید کنند بنابراین، تحلیل زیرساخت‌های موجود و ارزیابی توانایی آن‌ها در پشتیبانی از تعداد گردشگران کنونی و آینده، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این نظریه به ارزیابی قابلیت منطقه در جذب و مدیریت گردشگران کمک می‌کند (Klein & Smith, 2020). همچنین طبق بررسی انجام‌شده توسط Klein و Smith (۲۰۲۰)، نظریه مدیریت ظرفیت یکی از عوامل کلیدی در بهینه‌سازی تجربه گردشگران و حفظ محیط‌زیست به‌شمار می‌آید. نظریه توسعه پایدار گردشگری^۳ بر این اصل تأکید دارد که توسعه گردشگری باید به‌گونه‌ای انجام شود که منابع طبیعی و فرهنگی منطقه حفظ شوند و منافع بلندمدت برای جامعه محلی ایجاد گردد. زیرساخت‌ها باید با توجه به پایداری محیط‌زیست و اقتصاد محلی طراحی و اجرا شوند. این نظریه به‌ویژه برای مناطقی که تحت تأثیر گردشگری قرار دارند، مناسب است و به ایجاد زیرساخت‌هایی کمک می‌کند که با کمترین تأثیرات منفی، بیشترین منافع را به همراه دارند (Arlt, 2023). در مطالعات صورت‌گرفته، برنامه‌ریزی و توسعه زیرساخت‌های گردشگری به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی برای بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های گردشگری استان بوشهر

¹ Tourism Zoning Theory

² Tourism Carrying Capacity Theory

³ Sustainable Tourism Development Theory

مورد تأکید قرار گرفته است. نظریه مدیریت ظرفیت، به بررسی توانایی مناطق در جذب گردشگر و تأثیر آن بر کیفیت تجربه گردشگران و حفظ منابع طبیعی می‌پردازد (Klein & Smith, 2020). این نظریه در چارچوب برنامه‌ریزی و توسعه زیرساخت‌ها به‌ویژه در زمینه ایجاد مراکز رفاهی، درمانی و خدماتی در مسیرهای گردشگری از اهمیت بالایی برخوردار است. نظریه تبادل اجتماعی^۱ به‌عنوان یک چارچوب مفهومی مهم در تحلیل تعاملات انسانی، به‌ویژه در زمینه گردشگری، می‌تواند در بررسی زیرساخت‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری در شهرستان‌های استان بوشهر نقش کلیدی ایفا کند. این نظریه بر اساس تعاملات متقابل بین گردشگران، جوامع محلی و نهادهای دولتی، به بررسی چگونگی بهینه‌سازی منابع و زیرساخت‌ها می‌پردازد (Cropanzano & Mitchell, 2005). همچنین، تأکید بر مشارکت جامعه در تصمیم‌گیری‌ها و توسعه، می‌تواند به جلب نظر و همکاری جوامع محلی در طرح‌های توسعه گردشگری کمک کند و بهبود تجربه گردشگران را تضمین کند (Klein & Smith, 2020). تحلیل تعاملات و مزیت‌های رقابتی نظریه قدرت بازار^۲ در گردشگری به بررسی قدرت و رقابت در صنعت گردشگری می‌پردازد و بیان می‌کند که مقاصد گردشگری باید به دنبال ایجاد مزیت‌های رقابتی از طریق توسعه زیرساخت‌های منحصربه‌فرد و ارائه خدمات باکیفیت باشند. این نظریه در تحلیل بازار گردشگری و تعیین استراتژی‌های توسعه زیرساخت‌ها برای افزایش رقابت‌پذیری مقاصد گردشگری کاربرد دارد. به طور خاص، نظریه قدرت بازار تأکید می‌کند که برای ایجاد مزیت‌های رقابتی، مقاصد گردشگری باید بر روی توسعه زیرساخت‌های خاص و ارائه خدمات باکیفیت تمرکز کنند (Porter, 1980; Baker & Saren, 2016). نظریه مدیریت منابع طبیعی^۳ در توسعه گردشگری بر اهمیت مدیریت صحیح منابع طبیعی به‌عنوان پیش‌نیاز توسعه پایدار گردشگری تأکید می‌کند. باتوجه‌به منابع طبیعی غنی استان بوشهر که شامل کوه‌ها، جنگل‌ها و منابع آبی است، این نظریه می‌تواند به‌عنوان راهنما برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری عمل کند و درعین حال به حفظ این منابع کمک نماید. به‌ویژه در شهرستان‌های استان بوشهر، این نظریه در پروژه‌های گردشگری مانند اکوتوریسم^۴ و طبیعت‌گردی^۵ می‌تواند نقش بسزایی ایفا کند (Bramwell & Buckley, 2010; Lane, 2000; Zhou & Chen, 2021; González & López, 2022). از این‌رو، توجه به مدیریت منابع طبیعی می‌تواند به توسعه پایدار گردشگری و افزایش رضایت گردشگران کمک کند. تحلیل نظریه‌های مرتبط با زیرساخت‌ها و توسعه گردشگری در شهرستان‌های استان بوشهر می‌تواند به شفاف‌سازی و تقویت بنیان‌های علمی پژوهش کمک شایانی کند. نظریه ناحیه‌بندی گردشگری که به شناسایی و تقسیم مناطق به نواحی خاص برای انواع مختلف گردشگری پرداخته، تأکید دارد که هر ناحیه باید بر اساس جاذبه‌ها و ویژگی‌های خاص خود توسعه یابد. در استان بوشهر با جاذبه‌های طبیعی و تاریخی متنوع، این نظریه می‌تواند به تعیین اولویت‌ها در سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها کمک نماید. نظریه ظرفیت بار گردشگری به بررسی حداکثر تعداد گردشگرانی می‌پردازد که می‌توانند از یک منطقه بازدید کنند بدون اینکه به منابع طبیعی آسیب برسانند. باتوجه‌به افزایش گردشگران در شهرستان‌های بوشهر، تحلیل ظرفیت بار می‌تواند به جلوگیری از ازدحام و حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی کمک کند. نظریه توسعه پایدار گردشگری نیز بر ضرورت حفظ منابع طبیعی

¹ Social Exchange Theory

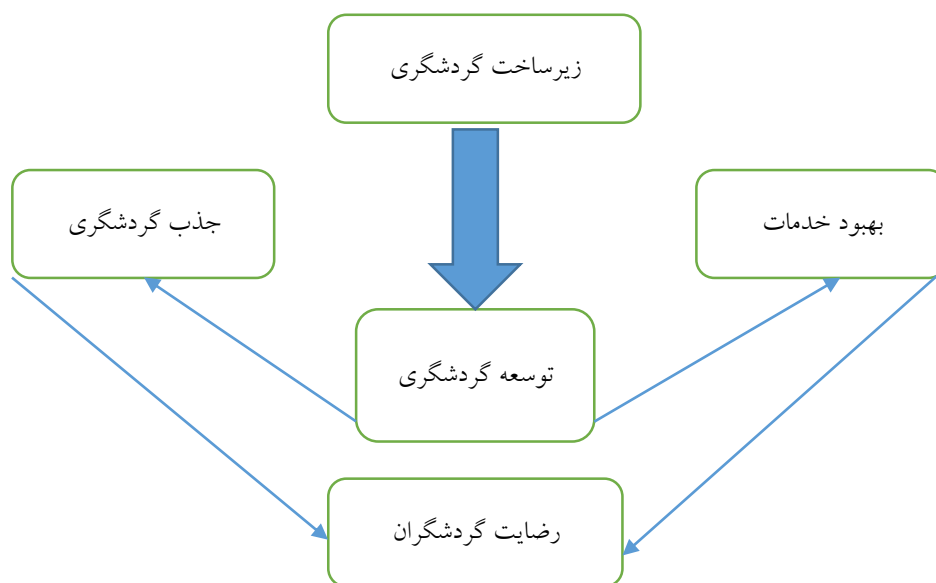
² Market Power Theory

³ Natural Resource Management Theory

⁴ Ecotourism

⁵ Nature Tourism

و فرهنگی در کنار توسعه گردشگری تأکید دارد. با در نظر گرفتن وابستگی اقتصادی بوشهر به منابع طبیعی، این نظریه می‌تواند به ایجاد پروژه‌های پایدار و حفظ محیط‌زیست کمک نماید. علاوه بر این، نظریه تبادل اجتماعی به تعاملات متقابل بین گردشگران، جوامع محلی و نهادهای دولتی می‌پردازد و تأکید دارد که این تعاملات می‌توانند به بهینه‌سازی منابع و زیرساخت‌ها منجر شوند. در این راستا، نظریه قدرت بازار نیز به شناسایی مزیت‌های رقابتی در صنعت گردشگری می‌پردازد و بر ضرورت توسعه زیرساخت‌های خاص و ارائه خدمات باکیفیت تأکید می‌کند. این امر می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف در خدمات و زیرساخت‌های شهرستان‌های بوشهر کمک نماید. در نهایت، نظریه توسعه پایدار گردشگری به‌عنوان مهم‌ترین نظریه مرتبط با موضوع تحقیق، به حفظ منابع طبیعی و فرهنگی و ایجاد تعادل میان نیازهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی توجه دارد و می‌تواند راهنمای مؤثری برای طراحی پروژه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری در استان بوشهر باشد. به‌طور کلی، مبانی نظری زیرساخت‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری به‌عنوان یک‌پایه اساسی برای ارتقای کیفیت خدمات گردشگری و جذب گردشگران به مقاصد جدید ایفای نقش می‌کنند. زیرساخت‌های گردشگری، شامل شبکه‌های حمل‌ونقل، اقامتگاه‌ها، تأسیسات بهداشتی، سیستم‌های انرژی و امکانات تفریحی، به بهبود تجربه گردشگری و افزایش جذابیت مقاصد کمک می‌کند. بر اساس نظریات توسعه گردشگری، وجود زیرساخت‌های مناسب نه تنها برای رفاه گردشگران ضروری است، بلکه به توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی نیز یاری می‌رساند.

شکل شماره ۳: مدل مفهومی زیرساخت‌های تحقیق

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۳

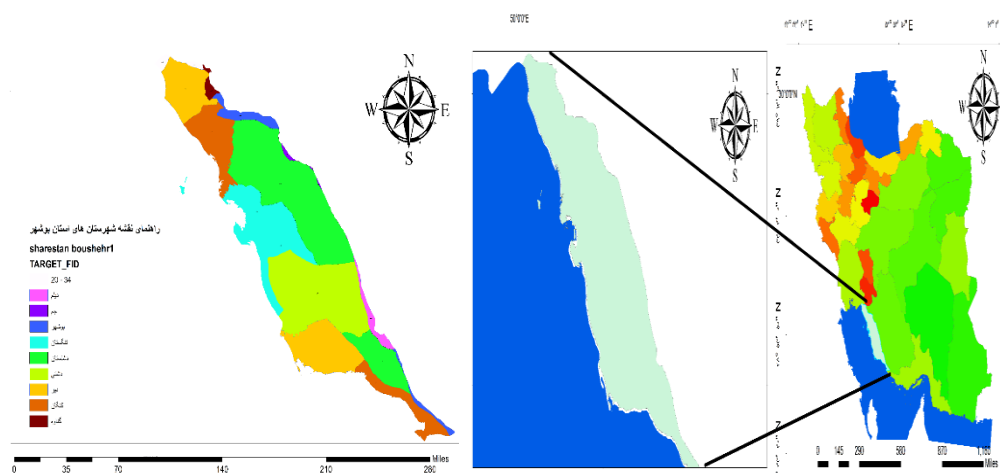

روش شناسی تحقیق

روش پژوهش حاضر به صورت توصیفی و تحلیلی طراحی شده و از نظر هدف و ماهیت، کاربردی است. در مراحل اولیه، با استفاده از واژه‌های کلیدی نظیر گردشگری، پتانسیل اکوتوریسم، زیرساخت‌ها، پروژه‌های گردشگری، پدیده‌های طبیعی و ظرفیت‌های زیرساختی، جست‌وجویی در پایگاه‌های اطلاعاتی اینترنتی و منابع کتابخانه‌ای مرتبط با استان بوشهر و شهرستان‌های آن انجام شد. منابع منتشر شده در زمینه‌های مختلف مرتبط با موضوع تحقیق، به‌ویژه در حوزه تحلیل زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های گردشگری، شناسایی و جمع‌آوری گردید. همچنین، در بخش میدانی، با مراجعه به سازمان میراث گردشگری استان اطلاعات مربوط به طرح‌ها و پروژه‌های گردشگری در بخش‌های مختلف شهرستان‌ها جمع‌آوری شد. پس از گردآوری اطلاعات، داده‌ها به طور منظم دسته‌بندی و مورد بررسی دقیق قرار گرفتند. با استفاده از نرم‌افزار ArcGIS، نقشه‌های مربوط به موقعیت جغرافیایی استان بوشهر و شهرستان‌های آن تهیه شد. روش تحلیل شامل بررسی ظرفیت‌های زیرساختی شناسایی نقاط قوت و ضعف و تحلیل پتانسیل‌های طبیعی و تاریخی برای توسعه گردشگری در منطقه است. اطلاعات به دست آمده از این تحلیل‌ها به منظور ارائه تصویری جامع از وضعیت کنونی و پیشنهاد‌های برای بهبود و توسعه گردشگری در استان بوشهر مورد استفاده قرار گرفت.

معرفی منطقه مورد مطالعه

استان بوشهر با وسعت ۲۳،۱۶۷ کیلومتر مربع در جنوب ایران و در حاشیه شمالی خلیج فارس واقع شده و دارای ۱۰ شهرستان و جمعیتی بیش از یک میلیون نفر است (اداره کل میراث فرهنگی استان بوشهر، ۱۴۰۱). هفت طرح گردشگری در سواحل این استان در حال اجراست که هدف آن‌ها بهبود زیرساخت‌ها و افزایش جذب گردشگر است. در حالی که برخی شهرستان‌ها امکانات متنوعی دارند، دیگر شهرستان‌ها با چالش‌هایی مانند ضعف زیرساخت‌ها و تخریب محیط زیست مواجه‌اند.

شکل ۴: نقشه منطقه مورد مطالعه

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۳

بحث و یافته‌ها

جدول ۱: پروژه‌های مهم و تاثیر گذار میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر

	۱- نام پروژه: حفاظت، آماده سازی و مرمت پایگاه تاریخی سیراف
	۲- کد طرح: ۱۷۰۴۰۰۲۰۰۵
	۳- شهرستان محل اجرا: کنگان - بندر سیراف
	۴- دستگاه اجرایی: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر
	۵- وزارتخانه: میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۶- دلایل و ضرورت از اجرای طرح: احیاء اماکن تاریخی بندر تاریخی سیراف، جذب سرمایه گذار و توسعه گردشگری، اشتغال زایی و توسعه فضاها و زیر ساخت‌های گردشگری و آماده سازی جهت ثبت در فهرست جهانی احیاء اماکن تاریخی، توسعه و رونق گردشگری پایدار و اشتغال زایی	
۷: شرح عملیات انجام شده تا کنون (وضع موجود): ساماندهی محورهای تاریخی و گردشگری - استحکام بخشی و مرمت بناها	
۸: شرح خدمات:	
الف: ادامه و تکمیل ساماندهی محورهای تاریخی	
ب: مرمت و استحکام بخشی ابنیه تاریخی در مسیر محور	
۹: اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال): ۴۵۰	

مأخذ: (اداره کل میراث فرهنگی استان بوشهر، ۱۴۰۳)

بندر سیراف: سیراف نامی است که با پیشینه تاریخی و تحقیقات باستان‌شناسی به اردشیر بابکان، شاه ساسانی، مرتبط شده است. بر اساس این نظریه، نام اولیه این بندر "اردشیر آب" بوده که بعدها به "سیراف" تغییر یافته است. دخمه‌های ساروجی و استودان‌هایی که در دامنه‌های کوهستانی مشرف به بندر قرار دارند و راه سنگ‌فرش ساسانی، نشان‌دهنده پایه‌گذاری این بندر در دوران ساسانی یا پیش از آن است. اوج شکوه این بندر در سده‌های نخستین اسلامی رخ داده است. در دوران آل بویه، سیراف به دلیل قدرت اقتصادی و نظامی به بزرگ‌ترین بندر خلیج فارس و محلی برای صادرات و واردات کالاهای تجاری تبدیل شد. یکی از پروژه‌های مهم سیراف، "پروژه حفاظت، آماده‌سازی و مرمت پایگاه تاریخی سیراف" است که توسط اداره کل میراث فرهنگی استان بوشهر در حال اجراست. تاکنون ۴۴ میلیارد ریال هزینه شده و ۴۵۰ میلیارد ریال دیگر برای تکمیل آن نیاز است. هدف پروژه، احیای اماکن تاریخی و توسعه گردشگری است. پروژه دیگر "تملک عرصه و حریم محوطه تاریخی سیراف" است که باهدف احیای اماکن تاریخی و آماده‌سازی برای ثبت جهانی در حال اجراست. برای تکمیل آن ۱۱۰۰ میلیارد ریال اعتبار لازم است. پروژه "مطالعه، مرمت و ساماندهی آثار مهم تاریخی بندر سیراف" نیز با ۳۰ درصد پیشرفت و هزینه ۵۰ میلیارد ریال اجرا شده و برای تکمیل آن ۲۵۰ میلیارد ریال اعتبار نیاز است. پروژه "ایجاد اردوگاه گردشگری سیراف" نیز برای ارائه خدمات اقامتی و تفریحی به گردشگران در دست اجراست و نیازمند ۳۵۰ میلیارد ریال اعتبار است. این پروژه‌ها باهدف احیای میراث فرهنگی و توسعه گردشگری پایدار در سیراف، به جذب سرمایه‌گذاری و بهبود زیرساخت‌های گردشگری کمک خواهند کرد.

شهرستان کنگان

شهرستان کنگان در جنوب شرقی استان واقع گردیده است. این شهرستان دارای ۹۴۹۸۱ نفر جمعیت است و از سه شهر (بندر کنگان، بنک و بندر سیراف) و دو دهستان (حومه و طاهری) تشکیل گردیده است. آب‌وهوای این شهرستان گرم و مرطوب است و فاصله شهر کنگان تا مرکز استان ۲۲۰ کیلومتر می‌باشد. از جاذبه‌های آن می‌توان به بندر سیراف، قلعه نصوری، آقا سید حبیب، گوردخمه، بقعه سید غریب و سواحل دریا اشاره کرد. از جمله پروژه‌های مهم گردشگری در شهر کنگان، "ایجاد اردوگاه گردشگری شهر کنگان" با کد طرح ۱۷۰۶۰۰۲۰۰۱ است. این پروژه در شهرستان کنگان و تحت مدیریت اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر در حال اجراست. هدف اصلی این اردوگاه، خدمات‌رسانی به گردشگران داخلی و خارجی از طریق ارائه خدمات اقامتی، پذیرایی، تفریحی، ورزشی و فرهنگی است. این پروژه به افزایش تعداد گردشگران، ایجاد اشتغال و توسعه مشاغل خرد در ایام سفر کمک می‌کند. همچنین امکان‌سنجی و تعیین مکان برای استقرار اردوگاه‌ها انجام شده است. تاکنون، عملیات تأمین زیرساخت‌ها و ساماندهی محورها و مسیرهای گردشگری به اتمام رسیده است. از خدمات این پروژه می‌توان به ساخت آلاچیق، مجموعه‌های بهداشتی، کافه و فضای تفریحی اشاره کرد. برای تکمیل این پروژه، ۳۵۰ میلیارد ریال اعتبار مورد نیاز است. پروژه دیگری به نام "ایجاد کمپ گردشگری شهر کنگان" با کد طرح ۱۷۰۶۰۰۲۰۰۵ نیز در حال اجراست. این پروژه، همانند پروژه قبلی، توسط اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر مدیریت می‌شود. هدف کمپ‌ها، اسکان قشر متوسط گردشگران است و با توجه به سفرهای متعدد گردشگران داخلی به استان، این مکان‌ها گزینه‌های مناسبی برای اقامت فراهم می‌کنند. این کمپ‌ها نیز به افزایش گردشگران، ایجاد اشتغال و توسعه مشاغل خرد در ایام سفر کمک می‌کنند. تا کنون، عملیات امکان‌سنجی و تعیین مکان برای استقرار کمپ‌ها انجام شده و زیرساخت‌ها و محوره‌های گردشگری ساماندهی شده‌اند. برای تکمیل این پروژه نیز ۳۵۰ میلیارد ریال اعتبار نیاز است و زمان بهره‌برداری از آن برای سال ۱۴۰۲ در نظر گرفته شده است. شهرستان عسلویه: شهرستان عسلویه در جنوبی‌ترین قسمت استان بوشهر و در همسایگی استان‌های فارس و هرمزگان قرار دارد و جمعیت آن ۵۴۳۲۰ نفر می‌باشد. این شهرستان از دو بخش (مرکزی و چاه مبارک) دو شهر و چهار دهستان تشکیل شده است. آب‌وهوای این شهرستان گرم و مرطوب است و در ۳۰۰ کیلومتری شرق بندر بوشهر قرار گرفته است. بندر عسلویه تا پیش از استقرار منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس جنوبی روستایی بود که فعالیت‌های تجارت دریایی، ماهیگیری، دامپروری و کشاورزی در بصورت محدود انجام می‌شد و با ورود موج شرکت‌ها، مهندسين، کارگران مهاجر و دیگر کارکنان به منطقه، زمینه گسترش بندر عسلویه تا تبدیل شدن به شهرستان فراهم شد. این شهرستان امروزه قطب اقتصادی استان بوشهر و کل کشور است. از جاذبه‌های گردشگری آن می‌توان به پارک ساحلی عسلویه سواحل دریای خلیج فارس، چشمه بید خون، آب انبارهای قدیمی، آسیاب‌های آبی بندو، سد بستانو روستای بستانو، منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس جنوبی، خلیج نایبند و منطقه حفاظت شده نایبند و جنگل‌های حرا (مانگرو) اشاره داشت.

جنگل‌های حرا (مانگرو)^۱: حراگونه‌ای از جامعه گیاهی و مانگرو^۲ که گونه دیگر آن نیز چندل^۳ می‌باشد. کلمه مانگرو

اسم مرکبی است معرف اکوسیستم خاص در مناطق استوایی، حاصل از تجمع بسیار ویژه‌ای از گیاهان و جانوران در سواحل پست خورها، دلتاها، برکه‌ها و سواحل دریاها و درعین حال نشانگر و معرف درختان و درختچه‌های این گونه

¹ Avicennia marina

² Mangrove

³ Rhizophora Mucronata

اکوسیستم‌ها نیز می‌باشد. این گیاهان در گروه گیاهان شوره‌زی قرار دارند. جنگل‌های حرای خلیج‌نای‌بند گسترده‌ترین نواحی پراکنش این اجتماعات درختی کمیاب با وسعت ۳۹۰ هکتار، آخرین مجموعه انبوه و وسیع این درختان ساحلی در جنوب غربی آسیا محسوب می‌شود. جنگل‌های حرای عسلویه بوشهر به‌عنوان ذخیره‌گاه بیوسفری ساحلی آب‌های جنوب کشور در پارک ملی دریایی‌نای‌بند یکی از مناطق حساس ساحلی به‌شمار می‌آید که در اکوسیستم خود گیاهان شورپسند دریایی، جانداران کف‌زی و پرندگان مهاجر اقیانوسی را پناه داده است و به‌عنوان بانک ژنی سودمند برای نسل حاضر و آینده نقش ایفا می‌کند. وجود جنگل‌های حرا در کرانه خلیج منحصربه‌فرد نای‌بند عسلویه، این منطقه را به‌صورت بی‌نظیرترین پارک ملی دریایی بین‌المللی معرفی کرده است (اداره کل میراث‌فرهنگی استان بوشهر، ۱۴۰۳). منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس: این منطقه به‌منظور بهره‌برداری از منابع نفت و گاز حوزه پارس جنوبی و انجام فعالیت‌های اقتصادی در زمینه نفت، گاز و پتروشیمی در محدوده نوار ساحلی عسلویه و خلیج‌نای‌بند به وسعت ۳۰ هزار هکتار در سال ۱۳۷۷ تأسیس شده است. تسریع در تأمین گاز موردنیاز کشور، صادرات گاز و میعانات گازی، تأمین خوراک کلیه صنایع وابسته به نفت و ایجاد پایانه‌های صدور میعانات گازی مشترک پارس جنوبی به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین مخازن گازی دنیا و نیز امکان صدور تولیدات با هزینه اندک، به علت قراردادن منطقه در کرانه‌های خلیج‌فارس و فاصله اندک با پالایشگاه گاز ولی‌عصر کنگان، جهت تأمین نیاز داخلی و صدور گاز به کشورهای اروپایی از توانمندی‌های بنیادین این منطقه است.

از پروژه‌های مهم و تأثیرگذار در حوزه میراث‌فرهنگی، گردشگری بندر دیلم می‌توان اشاره داشت: بندر تاریخی سینیز: در حدود ۲۰ کیلومتری جنوب بندر دیلم در حوالی خور بندر امام حسن (ع)، آثار بندر سینیز باقی‌مانده است. این بندر تا سال ۳۲۱ هم‌زمان با آغاز شورش قرامطیان بندری آباد و پر رونق به‌شمار می‌رفت که در آن سال به دست قرامطه ویران شد. روستای حصار که در کنار روستای امام حسن قرار دارد، محل حصار غربی شهر سینیز بوده است که آثار خانه‌ها و سازه‌های دیگر این بندر هنوز باقی‌مانده است. از جمله پروژه‌های مهم گردشگری و میراث‌فرهنگی در شهرستان دیلم می‌توان به پروژه "ایجاد اردوگاه گردشگری شهر دیلم" اشاره کرد. این پروژه با کد طرح ۱۷۰۶۰۰۲۰۰۱ توسط اداره کل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان بوشهر در حال اجراست و اعتبار موردنیاز برای تکمیل آن ۳۵۰ میلیارد ریال برآورد شده است. هدف از اجرای این اردوگاه ارائه خدمات به گردشگران داخلی و خارجی، شامل خدمات اقامتی، پذیرایی، تفریحی، ورزشی و فرهنگی است. این اردوگاه می‌تواند به افزایش تعداد گردشگران به استان و ایجاد اشتغال و توسعه مشاغل خرد در ایام سفر کمک کند. تاکنون عملیات تأمین زیرساخت‌ها و ساماندهی محورها و مسیرهای گردشگری انجام شده و خدماتی از قبیل ساخت آلاچیق، مجموعه‌های بهداشتی، کافه و مجموعه‌های تفریحی در نظر گرفته شده است. پروژه دیگر، "مرمت و ساماندهی قلعه آقاخان لیراوی (قلعه حصار)" با کد طرح ۱۷۰۴۰۰۲۰۰۸ است که در شهرستان دیلم توسط اداره کل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان بوشهر اجرا می‌شود. اعتبار موردنیاز برای تکمیل این پروژه ۲۵۰ میلیارد ریال برآورد شده و زمان بهره‌برداری آن سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده است. این طرح شامل مرمت و ساماندهی آثار تاریخی، رونق گردشگری، آماده‌سازی برای ثبت جهانی و احیای اماکن تاریخی است. تاکنون، مرمت و استحکام‌بخشی بخش‌هایی از بنا انجام شده و خدمات این پروژه شامل مرمت و ساماندهی بناهای تاریخی می‌باشد. همچنین، پروژه "ایجاد کارگاه صنایع‌دستی در شهر دیلم" با کد طرح ۱۷۰۷۰۰۴۰۰۲ در حال اجراست. این پروژه نیز تحت نظارت اداره کل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان بوشهر قرار دارد و اعتبار موردنیاز برای تکمیل آن ۲۰ میلیارد ریال است. این کارگاه به‌منظور توسعه صنایع‌دستی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در شهرستان دیلم راه‌اندازی می‌شود.

جدول ۲: پروژه‌های مهم و تأثیرگذار در حوزه میراث فرهنگی، گردشگری عسلویه

۱- نام پروژه: ایجاد بازارچه صنایع دستی عسلویه
۲- کد طرح: ۱۷۰۷۰۰۴۰۰۲۳- شهرستان محل اجرا: عسلویه
۴- دستگاه اجرایی: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر
۶- وزارتخانه: میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۷- اعتبار مورد نیاز برای تکمیل (برمبنای وجه نقد میلیارد ریال): ۲۵۰
۸- زمان بهره برداری: ۱۴۰۲
۹- دلایل و ضرورت از اجرای طرح: به نمایش گذاشتن و فروش محصولات صنایع دستی در بازارچه‌های دائمی موجب اشتغالزایی و افزایش تولیدات و محصولات صنایع دستی می‌شود.

مأخذ: (اداره کل میراث فرهنگی استان بوشهر، ۱۴۰۳)

از جمله پروژه‌های مهم گردشگری و صنایع دستی در شهرستان دیر می‌توان به پروژه:

"ایجاد اردوگاه گردشگری شهر دیر" اشاره کرد. این پروژه با کد طرح ۱۷۰۶۰۰۲۰۰۱ توسط اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر در حال اجرا است. اعتبار مورد نیاز برای تکمیل این اردوگاه ۳۵۰ میلیارد ریال برآورد شده است. ضرورت اجرای این طرح به دلیل ارائه خدمات به گردشگران داخلی و خارجی شامل خدمات اقامتی، پذیرایی، تفریحی، ورزشی و فرهنگی مطرح شده است. این اردوگاه می‌تواند به افزایش تعداد گردشگران به استان و ایجاد اشتغال و توسعه مشاغل خرد در ایام سفر کمک کند. تا کنون، عملیات تأمین زیرساخت‌ها و ساماندهی محورها و مسیرهای گردشگری انجام شده است و خدماتی از قبیل ساخت آلاچیق، مجموعه‌های بهداشتی، کافه و مجموعه‌های تفریحی در نظر گرفته شده است. پروژه دیگر "ایجاد بازارچه صنایع دستی دیر" با کد طرح ۱۷۰۷۰۰۴۰۰۲ است که توسط همان اداره کل در حال اجرا می‌باشد. اعتبار مورد نیاز برای تکمیل این پروژه ۲۵۰ میلیارد ریال برآورد شده و زمان بهره‌برداری آن سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده است. این طرح به نمایش گذاشتن و فروش محصولات صنایع دستی در بازارچه‌های دائمی و همچنین ایجاد اشتغال و افزایش تولیدات و محصولات صنایع دستی اشاره دارد. پروژه به توسعه و ترویج صنایع دستی و جذب گردشگر به استان کمک خواهد کرد. پروژه "ایجاد کارگاه صنایع دستی در شهر دیر" نیز با کد طرح ۱۷۰۷۰۰۴۰۰۳ در حال اجراست. این پروژه تحت نظارت اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر قرار دارد و اعتبار مورد نیاز برای تکمیل آن ۲۰ میلیارد ریال است. هدف این طرح توسعه صنایع دستی در استان و توانمندسازی جوامع محلی جهت تولیدات صنایع دستی و اشتغال‌زایی است. ایجاد کارگاه‌های صنایع دستی علاوه بر ترویج این صنعت، موجب افزایش تولیدات و اشتغال جوانان و جوامع روستایی و شهری خواهد شد. پروژه "ایجاد کمپ گردشگری شهر دیر" نیز با کد طرح ۱۷۰۶۰۰۲۰۰۵ در حال اجراست. این کمپ‌ها به عنوان مکان مناسبی برای اسکان قشر متوسط گردشگران طراحی شده‌اند و اعتبار مورد نیاز برای تکمیل آن ۳۵۰ میلیارد ریال برآورد شده است. این طرح به افزایش تعداد گردشگران به استان و ایجاد اشتغال و مشاغل خرد در ایام سفر کمک خواهد کرد. تا کنون، امکان‌سنجی و تعیین مکان جهت استقرار کمپ‌ها انجام شده و خدمات مربوط به تأمین زیرساخت‌ها و ساماندهی مسیرهای گردشگری در حال پیگیری است. زمان بهره‌برداری از این پروژه نیز سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده است.

مسجد بر دستان: این مسجد از یک عمارت مربع‌شکل با یک مدخل کوچک و شبستان مسجد برای روشنایی و هواگیری، فضاهای درگاه ماندنی دارد که از داخل و خارج با گچ‌بری‌های زیبایی تزیین شده‌اند. بر در ورودی مسجد لوحه‌ای مرمرین قرار دارد که نشان می‌دهند بنای مسجد در سال ۱۲۷۳ هجری قمری توسط حیدر خان دشتی تعمیر شده است. در درون یکی از طاق‌های مسجد کتیبه‌ای بر روی چوب وجود دارد که تاریخ تعمیر مسجد را در سال ۸۵۲ هجری نشان می‌دهد. بنابراین گمان می‌رود که این مسجد از بناهای قرون اولیه اسلامی باشد.

پروژه‌های مهم گردشگری و صنایع‌دستی در شهرستان جم:

پروژه "ایجاد اردوگاه گردشگری شهر جم" است که با اعتبار مورد نیاز ۳۵۰ میلیارد ریال در حال پیشرفت است و زمان بهره‌برداری آن سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده است. این اردوگاه تحت نظارت اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار دارد. پروژه دیگر "ایجاد کارگاه گلیم بافی شهر جم" نیز در حال توسعه است و زمان بهره‌برداری آن نیز سال ۱۴۰۲ تعیین شده است. این طرح با هدف توسعه صنایع دستی و توانمندسازی جوامع محلی در این حوزه اجرا می‌شود. همچنین، پروژه "ایجاد کمپ گردشگری شهر جم" به عنوان مکانی مناسب برای اسکان گردشگران در حال توسعه است. اطلاعات مالی مربوط به اعتبار این پروژه در حال جمع‌آوری است، اما زمان بهره‌برداری آن نیز سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی شده است. این پروژه‌ها به منظور ارتقاء گردشگری و صنایع دستی در شهرستان جم و ایجاد اشتغال برای جوامع محلی طراحی شده‌اند.

جدول ۳: جاذبه‌های سیاحتی و زیارتی شهرستان جم

	۱- نام پروژه: ایجاد اردوگاه گردشگری شهر جم
	۲- شهرستان محل اجرا: جم
	۳- دستگاه اجرایی: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر
	۴- وزارتخانه: میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
	۵- اعتبار مورد نیاز برای تکمیل (بر مبنای وجه نقد میلیارد ریال): ۳۵۰
	۱- نام پروژه: ایجاد کارگاه گلیم بافی شهر جم
	۲- شهرستان محل اجرا: جم
	۳- دستگاه اجرایی: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر
	۴- وزارتخانه: میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
	۱- نام پروژه: ایجاد کمپ گردشگری شهر جم
۲- کد طرح: ۱۷۰۶۰۰۲۰۰۵	
۳- شهرستان محل اجرا: جم - جم	
۴- دلایل و ضرورت از اجرای طرح: اردوگاه‌های گردشگری جهت خدمات رسانی به گردشگران داخلی و خارجی با خدماتی از جمله اقامتی، پذیرایی، تفریحی، ورزشی، فرهنگی و ... تأسیس می‌گردد. افزایش گردشگران به استان و موجب اشتغال و افزایش مشاغل خرد در ایام سفر می‌باشد.	

مأخذ: (اداره کل میراث فرهنگی استان بوشهر، ۱۴۰۳)

پروژه‌های زیرساختی و توسعه گردشگری در استان بوشهر پتانسیل زیادی برای ایجاد تغییرات اقتصادی و اجتماعی دارند. این پروژه‌ها می‌توانند به جذب گردشگران، افزایش درآمدهای محلی، و بهبود کیفیت زندگی ساکنان کمک کنند. اما موفقیت آنها به برنامه‌ریزی دقیق، شیوه‌های پایدار و درک عمیق از زمینه‌های محلی بستگی دارد. استان بوشهر در حال توسعه زیرساخت‌ها است، اما کمبود ارتباط ریلی یکی از ضعف‌های اصلی آن محسوب می‌شود. دولت با استفاده از شراکت‌های عمومی-خصوصی و تخصیص بودجه‌های مرتبط نقش مهمی در توسعه گردشگری ایفا کرده است، اما نیاز به سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای بهره‌برداری از این شراکت‌ها وجود دارد. برای موفقیت پروژه‌ها، باید به پایداری زیست‌محیطی، فرهنگی و اجتماعی توجه شود. با توجه به این نکات، می‌توان پیشرفت‌هایی ایجاد کرد که هم به جذب گردشگران و هم به بهبود کیفیت زندگی ساکنان کمک کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بخش گردشگری استان بوشهر ظرفیت‌های بالایی دارد و ترکیبی از جاذبه‌های طبیعی چشم‌نواز و میراث فرهنگی غنی را در خود جای داده است. سواحل زیبا، آثار تاریخی مهم و جاذبه‌هایی نظیر کوه نمک، از جمله ویژگی‌هایی هستند که می‌توانند توجه گردشگران داخلی و خارجی را به خود جلب کنند. دولت با بهبود زیرساخت‌های گردشگری، از جمله ارتقاء امکانات اقامتی و حمل‌ونقل، گام‌های مؤثری در بهبود تجربه گردشگران برداشته است. شراکت‌های عمومی خصوصی نیز نقش کلیدی در توسعه پایدار گردشگری و ارتقاء کیفیت تجربه مقصد ایفا می‌کنند. رشد صنعت گردشگری در استان بوشهر تأثیرات قابل توجهی بر جوامع محلی داشته و با ایجاد اشتغال، حفظ سنت‌ها و افزایش درآمد، به توسعه اجتماعی کمک کرده است. با گسترش این صنعت، ضروری است که تعادلی بین مزایای اقتصادی و حفاظت از محیط‌زیست و فرهنگ‌های محلی برقرار شود. با بهره‌گیری از شیوه‌های پایدار و مشارکت فعال جوامع محلی، استان بوشهر می‌تواند گردشگری پرونقی ایجاد کند که هم برای بازدیدکنندگان و هم برای ساکنان سودمند باشد و هم‌زمان از منابع طبیعی و فرهنگی برای نسل‌های آینده محافظت کند. در شرایطی که اقتصاد ایران تحت تأثیر تحریم‌های جهانی قرار دارد، صنایع دستی و گردشگری به‌عنوان دو راهکار مؤثر می‌توانند در تقویت اقتصاد کشور نقش اساسی ایفا کنند. این دو بخش با ایجاد اشتغال زیاد، هزینه تولید پایین، تنوع در تولید و نیاز به زیرساخت‌های کمتر نسبت به سایر بخش‌ها، سهم مهمی در رشد اقتصادی و افزایش درآمدهای ارزی دارند. طرح‌های توسعه گردشگری در استان بوشهر، از جمله ارتقاء زیرساخت‌ها، توسعه جاذبه‌های گردشگری و تمرکز بر گردشگری پایدار و فرهنگی، نقش کلیدی در توسعه این صنعت دارند. این طرح‌ها می‌توانند به رشد اقتصادی، تقویت هویت فرهنگی و حفظ منابع طبیعی استان کمک کنند. با این وجود چالش‌های مالی و نیاز به همکاری مؤثر میان بخش‌های دولتی و خصوصی، از موانع اصلی در پیشرفت این طرح‌ها محسوب می‌شوند. بهبود زیرساخت‌ها از جمله ارتقاء حمل‌ونقل، بهبود کیفیت اقامتگاه‌ها و خدمات عمومی مانند بهداشت و امنیت، از مهم‌ترین ارکان این طرح‌ها است. در شهرستان‌های استان بوشهر، بهبود این زیرساخت‌ها می‌تواند به افزایش رضایت گردشگران و جذب سرمایه‌گذاری‌های جدید کمک کند. در این پژوهش، از نظریات مختلف برای تحلیل زیرساخت‌ها و پروژه‌های گردشگری استفاده شده است. نظریه «توسعه پایدار گردشگری روستایی» با تأکید بر حفظ منابع

محلی و توسعه پایدار گردشگری در مناطق روستایی و تاریخی، به ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت موجود و توسعه اقتصادی منطقه پرداخته است. این نظریه نیازها و چالش‌های خاص گردشگری روستایی و تاریخی را بررسی کرده و راهکارهایی برای مدیریت و بهره‌برداری بهینه از جاذبه‌ها ارائه داده است. پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و باهدف کاربردی طراحی شده است. بخش دیگری از این پژوهش به بررسی پروژه‌های در حال اجرا در حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر پرداخته است. از جمله پروژه‌های در دست اقدام می‌توان به مرمت و حفاظت از پایگاه تاریخی سیراف، ایجاد اردوگاه‌های گردشگری در شهرهای کنگان، دیلم، دیر و جم، و مرمت قلعه آقاخان لیراوی اشاره کرد. این پروژه‌ها با پتانسیل بالای خود می‌توانند موجب ایجاد تغییرات اقتصادی و اجتماعی در استان شده و فرصت‌های شغلی و بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی را فراهم کنند. باتوجه به اینکه توسعه صنعت گردشگری نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و نظارت مداوم است، چالش‌های متعددی مانند تأمین منابع مالی و حفاظت از محیط‌زیست وجود دارد. به‌منظور موفقیت در این زمینه، نیازمند هماهنگی بین نهادهای مختلف، تأمین اعتبار لازم و اجرای اصول توسعه پایدار است. استان بوشهر با اجرای پروژه‌های متنوع و توسعه زیرساخت‌های گردشگری، در حال پیشرفت در این حوزه است و باتوجه به اصول توسعه پایدار، می‌تواند به تقویت و رونق گردشگری در استان کمک شایانی کند. در مجموع، بررسی‌ها نشان می‌دهند که استان بوشهر از ظرفیت‌های بالایی برای توسعه گردشگری برخوردار است، اما همچنان به توجه بیشتر مسئولان برای تکمیل زیرساخت‌ها و تحقق این هدف نیاز دارد. بر اساس نتایج پژوهش، پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت گردشگری در استان ارائه می‌شود.

۱- تقویت زیرساخت‌های گردشگری: افزایش سرمایه‌گذاری در بهبود زیرساخت‌ها

۲- توسعه گردشگری پایدار: اجرای استراتژی‌های گردشگری پایدار برای حفظ محیط‌زیست و فرهنگ‌های محلی، از جمله برنامه‌های آموزشی برای جوامع محلی و گردشگران.

سپاسگزاری

از سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان بوشهر که در جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق مشارکت ارزشمندی داشتند، صمیمانه سپاسگزاری و قدردانی می‌نمایم.

منابع و مآخذ

- ۱) اسدی، زهرا، دهقان، مصطفی، و رضایی، مریم (۱۴۰۲). بررسی تاثیر زیرساخت‌های شهری بر توسعه پایدار صنعت گردشگری (نمونه مورد مطالعه: نوار ساحلی بوشهر). بیستمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و توسعه شهری، بابل.
- ۲) اسدی، سمیه، قربانیان، جبرائیل، برنا، رضا، مرشدی، جعفر، و جوانمردی، منوچهر (۱۴۰۳). نقش سیاست‌گذاری شهری در انتخاب مناطق برتر گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان ماهشهر). نشریه اندیشه‌های نو در علوم جغرافیایی، ۷(۳)، ۱-۱۸.
- ۳) افراسیابی، عبدالرسول، واحمدی، عاطفه (۱۳۹۶). عوامل موثر بر صنعت گردشگری در استان بوشهر. دومین کنفرانس سالانه اقتصاد، مدیریت و حسابداری، اهواز.
- ۴) بردیده، امین، یدیسار، فرزاد، و احمدی، زینب (۱۳۹۴). بررسی گردشگری شهر بوشهر در ارتباط با توسعه پایدار گردشگری. دومین همایش ملی گردشگری، سرمایه‌های ملی و چشم‌انداز آینده، اصفهان.
- ۵) پاشایی، پارسا (۱۳۹۸). بررسی محدودیت‌ها و موانع فعالیت زنان روستایی در گردشگری. همایش ملی زن و توسعه گردشگری روستایی، کاشمر.
- ۶) پاشایی، پارسا (۱۴۰۱). بررسی ژئوتوریسم و اکوتوریسم شهرستان جم. هفتمین همایش انجمن رسوب شناسی ایران، دفتر دبیرخانه هفتمین همایش انجمن رسوب شناسی ایران.
- ۷) جعفری‌نیا، غلامرضا (۱۴۰۲). بررسی زیرساخت‌های گردشگری با تأکید بر گردشگری پایدار (مطالعه موردی: شهر بوشهر). جغرافیای اجتماعی شهری، ۱۰(۲)، [شماره پیاپی ۲۳].
- ۸) حیدری چپانه، رحیم (۱۳۸۳). ارزیابی برنامه‌ریزی صنعت توریسم در ایران. رساله دوره دکتری، دانشگاه تبریز.
- ۹) خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۳). تقویت زیرساخت‌های گردشگری استان بوشهر.
- ۱۰) خلیفه، مرضیه، و بابایی مراد، بهناز (۱۴۰۰). ارزیابی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های گردشگری بندر دلوار. فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی، ۳(۴)، ۱۴۴-۱۵۵.
- ۱۱) سقایی، محسن، امینی نژاد، غلامرضا، و صبحی، غلامرضا (۱۳۹۴). تاثیرات صنعت گردشگری بر توسعه اجتماعی - فرهنگی شهر بوشهر. فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، ۵(۱۸)، ۱۳۱-۱۴۰.
- ۱۲) شادور، سجاد، و عربی، مهدی (۱۴۰۱). ارزیابی و سطح‌بندی فضای عرضه خدمات و تسهیلات گردشگری شهر ساحلی بوشهر با استفاده از GIS و منطق فازی. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۴(۳)، ۸۸۹-۹۰۵.
- ۱۳) عباسی، محمدجواد، سجادی، ژیلا، و عبدالمهدی، علی (۱۴۰۰). تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل و مدل‌سازی اثرات آن بر توسعه پایدار گردشگری مورد پژوهی: نواحی گردشگری شیت- ولیدر و شیرین‌سو، شهرستان طارم. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۶(۵۴)، ۱۳۱-۱۵۸.

۱۴) موسوی، سید عیسی، اسدی کوه باد، هرمز (۲۰۲۴). تحلیل گردشگری مذهبی با رویکرد اتساع محوری راه‌ها

(منطقه موردی: بارگاه امام رضا (ع)). نشریه اندیشه‌های نو در علوم جغرافیایی، ۳(۲)، ۶۳-۷۸.

15) Abbas, J., Mamirkulova, G., Al-Sulaiti, I., Al-Sulaiti, K. I., & Dar, I. B. (2024). Mega-infrastructure development, tourism sustainability and quality of life assessment at world heritage sites: Catering to COVID-19 challenges. *Kybernetes, ahead-of-print(ahead-of-print)*.

16) Adhikary, M., & Khatun, M. (2017). Infrastructural Development: An Engine of Growth—An Empirical Study in SAARC Countries. In *Handbook of Research on Economic, Financial, and Industrial Impacts on Infrastructure Development* (pp. 1-22). IGI Global.

17) Ameliavitry, (2024). Tourism Infrastructure Development: *Opportunities in Hospitality and Accommodation*.

18) Arlt, W. G. (2023). Meaningful tourism: The positive sustainability paradigm. *Meaningful Tourism Center*.

19) Aynalem, S., Birhanu, K., & Tesefay, S. (2016). Employment Opportunities and Challenges in Tourism and Hospitality Sectors. *Journal of Tourism & Hospitality*, 5, 1–5.

20) Baker, M. J., & Saren, M. (2016). *Marketing strategy and management*. Palgrave Macmillan.

21) Bhatia, A. K. (2006). *The business of tourism*, Concepts and strategies. Sterling Publishers Pvt. Ltd.

22) Bramwell, B., & Lane, B. (2000). Sustainable tourism development: The role of stakeholders. *Annals of Tourism Research*, 27(3), 507-515.

23) Buckley, R. (2010). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 37(3), 789-810.

24) Chen, B. Qiu, Z. Usio, N. & Nakamura, K. (2018). Tourism's impacts on rural livelihood in the sustainability of an aging community in Japan. *Sustainability*, 10(8).

25) Cropanzano, R., & Mitchell, M. S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review. *Journal of Management*, 31(6), 874-900.

26) Dwyer, L., Forsyth, P., & Dwyer, W. (2010). *Tourism economics and policy*. Channel View Publications.

27) Fang, B., Ye, Q., & Law, R. (2016). Effect of sharing economy on tourism industry employment. *Annals of Tourism Research*, pp. 57, 264- 267.

28) George, R. (2021). Marketing tourism and hospitality: *Concepts and cases*. Palgrave Macmillan.

29) González, M. A., & López, C. (2022). Exploring the carrying capacity of natural protected areas: A case study of tourist destinations in the Amazon rainforest. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(1), 101-118.

30) Klein, T., & Smith, S. (2020). Capacity management in tourism: A review of the literature and future research directions. *Tourism Management Perspectives*, 34, 100690.

31) Mason, P. (2023). *Tourism Planning and Development: Theoretical Frameworks and Applications*. Routledge.

32) Michael, E. J. (2007). *Micro-Clusters and Networks: The Growth of Tourism*. Routledge.

33) Nguyen Hai, Q. (2021). Impact of investment in tourism infrastructure development on attracting international visitors to Vietnam: *A nonlinear panel ARDL approach*. *Heliyon*.

- 34) Nguyen, Q. H. (2021). Impact of investment in tourism infrastructure development on attracting international visitors: *A nonlinear panel ARDL approach using Vietnam's data. Economies*, 9(3), 131.
- 35) Page, S. J. (2009). *Transport and Tourism: A Global Perspective*. Butterworth-Heinemann.
- 36) Pawlikowska, E. (2017). Enzymatic profiles and antimicrobial activity of the yeast *Metschnikowia pulcherrima*. *Acta Innovations*, (23), 17-24.
- 37) Pieniak-Lendzion, K., Pakula, K., & Kuziemska, B. (2021). Analysis of tourism infrastructure development projects in the context of "green economy". *European Research Studies Journal*, 24(1), 1100-1113.
- 38) Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. Free Press.
- 39) Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy, Techniques for analyzing industries and competitors*. Free Press.
- 40) UNESCO. (2023, April 4). *UNESCO CULTURE FOR DEVELOPMENT INDICATORS*. Retrieved from the Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage (1972); the Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage (2003); the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage (2000); and the Conven.
- 41) UNWTO. (2021). *Tourism for Development, Volume I: Key Areas for Action*. United Nations World Tourism Organization.
- 42) van der Merwe, C., Khumalo, T., & Sebatlelo, P. (2014). Who is a heritage tourist? A comparative study of Constitution Hill and the Hector Pieterse Memorial and Museum, Johannesburg, South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism, and Leisure*, 3(1).
- 43) World Economic Forum, (2017), "*The Travel & Tourism Competitiveness Report*".
- 44) Zhang, Y., & Szab, Z. (2024). Digital transformation in the tourism industry: A comparative literature review. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 72, 166-179.
- 45) Zhou, L., & Chen, Z. (2021). Resource management in tourism development, *An overview. Tourism Management*, 85, 104267.